N. IORGA

MOARTEA LUI ALEXANDRU

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

BUCUREŞTI
1939

N. IORGA

MOARTEA LUI ALEXANDRU

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

BUCUREŞTI

1939

PERSONAGIILE

ALEXANDRU
ROXANA
GELLA
ARISTOTELE
KLEITOS
GRECUL
O PRIETENĂ
UN VRACIU
UN CĂPITAN
CĂPETENIA STRĂJERILOR
PREOŢI, SFETNICI,
PĂZITORI REGALI, OSTAŞI,
STRĂJERI, PAZNICI,
ROBI ŞI ROABE PERSANE.

ACTUL I-iu

Lagăr macedonean lângă Babilon.

Scena I-iu.

UN OSTAŞ.

Tu ce-ai făcut?

AL DOILEA OSTAŞ.

Nimica. Am prins pe garduri vrăbii,
Şi de-ar fi de-ale noastre... Dar ce hâde făpturi,
Ca tot ce se găseşte pe-aici, între sălbateci,
Şi m'am jucat cu rişca....

ÎNTÂIUL.

Iar eu am căutat
Să văd de se găseşte in râu vre-un fel de peşte.

AL DOILEA.

Şi ce-ai găsit?

ÎNTÂIUL.

Un peşte? O, Doamne ce mai râu!
Curg undele încete şi pline de noroaie,
Trec luntrile greoaie şi sperie orice
Curată vietate. Iar peştii lor, doar dânşii
Să-şi mânce hrana asta! Şi, când stau de gândesc
La apele de munte ce curg la noi acasă
Şi duc cu ele vântul din muntele pustiu...

AL DOILEA.

La Strymonul cu unda ca lacrima de clară...

ÎNTÂIUL.

La iuţile izvoare ce scapără din stânci...

AL DOILEA.

La lacurile 'n munte, oglindă luminoasă...

ÎNTÂIUL.

La stânele în care eram şi noi ciobani...

AL DOILEA.

O, nu-mi vorbi de stâna pe care-am părăsit-o
Şi nu mă voiu întoarce mioarele să-mi mulg
Şi să doinesc din fluier iubirea mea cea moartă...

ÎNTÂIUL.

Aici ciobanii stepei de praf fără sfârşit
Îşi fac o datorie de sclavi când mână turma
Şi gândul li-i la plată...

AL DOILEA.

Ori şi la lovituri.
Au spate 'nsângerate de biciul domnului,
Ce-adesea îi loveşte şi 'n faţă, nemilos.
Cum aş întoarce 'ntr'însul ciomagul mieu de paznic!

ÎNTÂIUL.

Ia vezi... Aici pedepse grozave s'au rostit
Asupra orişicării porniri de 'mpotrivire
La ordinele care se las' asupra lor.
Îmi spun că au o lege bătrână ce-osândeşte
Mai rău decât la moarte, la hâde schingiuiri:

Nu vezi pe drum atâţia cu ochii scoşi, cu mâna
Şi cu piciorul lipsă: ei se târăsc huliţi
De cei cari şi mâne or păţi asemenea...

AL DOILEA.

Și nu se-aude 'n aier un cântec. Trec ca muţi
Şi oile sărmane abia de mai cutează
Să-şi mai ingâne mersul cu behăitul lor...

ÎNTÂIUL.

Și muţi li sânt ostașii ce mai sânt în fiinţă!...
Tu-ţi mai aduci aminte de Issos: ce războiu!

AL DOILEA.

O da, stătea mulţimea nemăsurat de mare
Şi 'n frunte împăratul, in haine femeieşti...

ÎNTÂIUL.

Dar rochiile toate în aur greu ţesute...

AL DOILEA.

În aur... Ce mai pradă am luat eu când i-am smuls
Hlamida strălucită ca soarele 'n amiază...
Bucată cu bucată o am vândut la cei
Ce se 'mbulziau să aibă bucăţi miraculoase,
Ce-s bune şi de boală şi bune de noroc...

ÎNTÂIUL.

O, ce popor nevolnic: vrăjiţi şi vrăjitori!
Aici e *vraja* 'n aier: răsuflă din pustie,
Călătoreşte 'n vântul ce vine-adormitor
Și trezitor de vise nebune şi bolnàve.
Vrăjeşte luna plină din cerul cel adânc
Și negru ca păcatul... Vrăjeşte soarele,

Cel ce nu curăţeşte ca sfântul de la noi...
Ispite şi blăstămuri în pâne sânt şi 'n apă..
Fereşte-te de ochii ce-asupră-ţi se opresc:
Cu ei nenorocire şi moarte se vrăjeşte.

AL DOILEA.

Da, da, trăim supt vrajă. Fereşte-te de ea!

ÎNTÂIUL.

Un alt mijlòc nu este decât să 'ntrăm în luptă!
Ea curăţă şi 'nalţă: ne dă nouă 'napoi.
Încunjurimea asta ni sapă toată vlaga.
Spre a scăpa de dânsa, din nou să îndreptăm
La nouă biruinţă aceste sfinte steaguri.
O, zei ai ţării noastre, feriţi-ne de cei
Ce sânt în pacea moartă vrăjmaşi oricărui suflet!
Ni-i sete de vīaţa pe care-o am avut...
Şi să răsune 'n în tristul văzduh al robilor,
Ce stau smeriţi, cu faţa plecată la pământ,
Puternica strigare a chiotului nostru!

(Se ridică un chiot puternic.)

Scena a II-a.

ACEIAŞI. PĂZITORII REGALI. PREOŢI.

PĂZITORII REGALI.

Săriţi! Se pregăteşte răscoală şi omor!
Aceşti nebuni stau, parcă, gătiţi de 'ncăierare...

UN SOLDAT.

Ascultă... Ce vorbeşte acest Grec păcătos?
Că doar nu e prilejul să ne gătim de lupte,
De ţinta voinicească pe câmpul de războiu,
Cu dânşii cari cată victoria de-a gata
Şi-apoi o strigă 'n lume că este fapta lor?

ALT SOLDAT.

Cu-astfèl de oameni nu ai de ce să te mai tulburi.
Eu cred că zice-atâta: c'aici e vinul bun
Şi poamele la soare se coc mai de cu vreme,
Că proştii de-Asiatici se lasă câştigaţi
De vorbele în care poporul lor e meşter...

PĂZITORUL.

În numele acelui ce e domn peste noi
Şi-ai cărui robi cu toţii sântem...

UN SOLDAT.

Răsping jignirea!
Tu poţi fi rob, de-o cere un suflet umilit
De slugă 'ngenunchiată, dar eu nu sânt o slugă,
Trăieşte 'n mine toată mândria de ostaş,
Şi 'n cel ce mă trimete 'n robie dau cu spada...

PĂZITORUL.

Eu nu mă tem de-un bàrbar ce nu ştie gusta
Cum trebuie nici însăşi frumoasa libertate.
Ea nu e de-o potrivă cu-anarhice mişcări.
La voi în munţi cu-aceste porniri, şi nu aice!...

(mare emoţie între ostaşi.)

UN OSTAŞ.

În munţii noştri nu e porunca nimănui,
Ci-atât: acel ce crede 'ntr'un domn de vitejie
De el se alipeşte şi luptă credincios
Supt steagul lui şi până în ceasul cel din urmă.
În lături tu acela ce 'n faţa mea cutezi
S'arunci insulta care eu ţi-o întorc în faţă!

GLASURI.

Aşa, aşa... Destule jigniri am suferit
De la aceia cari nu pot să stea 'mpotrivă
Spre-a face să dispară afrontul ce-am primit...

ALTE GLASURI.

Decât astfèl de viaţă mai bine e războiul
Ce-a fost oprit de-atâta timp — şi a ruginit
În teaca 'nţepenită de lene sabia.
Putem porni cu toţii: destul ne-am odihnit!

ALTE GLASURI.

Da, da, ni-i lumea 'ntreagă deschisă...

ALTE GLASURI.

Pănă 'n margeni...

ALTE GLASURI.

Dar noi avem putere să rupem în avânt
Şi margenile înseşi a' lumii cunoscute:
Nici însuşi Oceanul nu ne va 'mpiedeca
De a vădi ce zace în piepturile noastre.

UN OSTAŞ *(către păzitori, cari se retrag).*

Vă daţi în lături, gloată nemernică... Fugiţi...
Nu-i nimenea destoinic în cale să li steie?

UN OSTAŞ.

Loviţi în ei!... Tovarăşi nu sânt... Nu i-am văzut
În ceasul încercării... Am fost tot noi, cei singuri:
Întreaga biruinţă o cerem pentru noi.
Grecimea asta nu e de viaţă vrednică...
Să se întoarcă iarăşi la vetre!... Nu-i aici

Un loc pentru aceia ce-aduc cu ei pândirea
Din umbră, viclenia de şerpi ce se târăsc,
Şi, când îşi simt în spate puterea, aroganţa...

UN CĂPITAN *(se suie pe colină).*

Tăcere!... Nu vă vine porunca de la cei
Veniţi ca la pomană în luptele străine,
Pe cari cu dreptate-i răspingeţi...

GLASURI.

Nu-i voim!

UN CĂPITAN.

De dânşii nu vă pese, dar iată vă vorbeşte
Un om pe care veşnic în frunte l-aţi avut...

GLASURI.

Da, da, în ceasuri grele ni-ai fost tu călăuză,
Prin pilda ta puterea în vine ni-a crescut
Te vrem pe tine duce-al isprăvilor de mâne...

UN CĂPITAN.

Nu, nu, nu-i vorba de-astea. Ci numai de atât:
Ca să găseasc' un capăt această mucezire
În bălţile 'mpuţite-a' pământului de robi...
Doar nu vom prinde 'n lutul cel galben rădăcină,
Când apele se 'ndreaptă spre liberele mări
Şi când din depărtare vrăjesc tot nouă ţermuri...

GLASURI.

Spre noua cucerire de-acum să ne-avântăm!...

GLASURI.

Să vâjâie în aier din nou balaurul,

Cu gura lui deschisă să 'nghită pe orice
Vrăjmaş ar fi să cate a ne opri în cale...

UN CĂPITAN.

Atunci eu văd în faţă-mi nu doar câţiva ostaşi
Ce umblă după visuri de luptă şi de pradă,
Ci este adunarea poporului întreg...
Aşa cum noi acasă avem obişnuinţa...

GLASURI.

O da, e adunarea chemat' a hotărî
Orice şi peste care nu e altă putere
Nici pe pământ aice şi nici la zei în cer.

UN CĂPITAN.

Ci eu vă 'ntreb atuncea, în ceas de hotărîre,
Cu toată desluşirea: pornim ori nu pornim?

GLASURI.

Să mergem tot spre soare-răsare, şi, de sigur,
Tot sfântul nostru soare, părintele cel bun,
Ne va mâna prin şesuri şi prin pustii, prin munte
— Şi oare este munte ce ne-ar putea speria,
Pe noi veniţi din stânca moşiei Pindului? —,
Şi 'n razele lui iarăşi vom fi învingători...
Războiu, războiu cu orice preţ! Noi voim războiul.

UN CĂPITAN.

Atunci, printr'o voinţă mai tare decât noi,
A zeilor de-acasă şi a strămoşilor,
Ce stau în orice clipă, vii încă, după noi,
Ni strângem cingătoarea şi prindem fieru'n mână.
Se zbate'n nerăbdare la coapsă sabia...

(Strigătul de: războiu *se tot întinde).*

UN GLAS.

Dar cine se îndreaptă spre noi, venind din fund?

UN ALTUL.

Cu hainele lor albe ai zice că-i o ceată
De babe...

UN AL TREILEA

De-ar fi fete, mai sprintene ar fi
Şi pasul lor mai iute s'ar fi pornit încoace...

UN AL PATRULEA.

Ei merg cu pasul care li-l ştim la ruga lor.
Şi ţin în mână prapuri, ca la o 'nmormântare...

UN AL CINCILEA.

Atunci îngroape-şi morţii, căci noi sântem doar vii!..

PRIMUL GLAS.

Întinde tu urechea: ai zice că-i un cântec...

AL DOILEA.

Vor fi cântări... Dar cântec cum e al nostru nu-i...
O, cântecul de-acasă ce dulce ne îmbie!

AL TREILEA.

De sigur duc la groapă pe unul din ai lor...

AL PATRULEA.

Ci lasă-i să şi treacă... Nu-i bine ca, atuncea
Când gata eşti de-o luptă precum a noastră e,
Să fii stropit cu àstfel de lucruri necurate...
De ei nenorocirea se ţine, şi-o întind...
Pierdură basileul, moşteanul lor de veacuri,
Şi ţara lor ajunse în halul de acum...

Opinca noastră este stăpână în palate.
Ar fi în stare soarta cea rea şi peste noi
S'o facă să domine...

CĂPITANUL

Vă daţi cu toţi 'n lături!
Profană-i procesiunea: feriţi-vă de ea!
(Se dau înlături. Procesiunea se opreşte în faţa lor.)

UN GLAS.

Dar uite că ei înşii alaiul şi-l opriră...

ALT GLAS.

S'ar zice că ei rostul şi-l caută la noi,
Că au vre o chemare să ni-o comunice,
Dar nu voim. Cu Grecii destul ne-am socotit,
Atâta mai rămâne: să dăm o ascultare
Ce nu li se cuvine străinilor învinşi,
Acestor robi de cari ni e într'una silă,
Cu cari nici în vorbă nu ne vom potrivi,
Căci anii mulţi vor trece şi nici ei n'or pricepe
Elenica vorbire cu care ne-am deprins
Alături de cuvântul cel sacru-al limbii noastre,
Şi nici, — ce grozăvie ar fi, când am uita
De însăşi cinstea noastră, şi-am trece la o limbă
Ca asta! —, nici noi àstfel ca dânşii n'om vorbi...
Ascultă ce cântare înalţă către ceruri...
(Preoţii încep o rugăciune, după ce acela face un gest de înlăturare.)

Baal-Zebùl... O, Bàbel... Marduc... Baal Zebùl!

UN OSTAŞ

Din ce îngână numai atâta se pricepe:
Că vrajă se desface din vorbele ce spun...

UN ALTUL

Pe minte mi se lasă aşa ca o povară...

UN AL TREILEA

Aş vrea să fug, şi parcă picioarele mă ţin...

UN AL PATRULEA

Ori n'om mai fi noi oare tot cei de păn' acuma?..

CĂPITANUL

Puterea mea slăbeşte... Nici numele nu-mi ştiu...
Aceşti zei ai profanei religii mă 'mbată.
Ce vor ei oare? Veşnic aici să rămânem
Spre-a fi de pază ţării ce nu este a noastră?...

UN OSTAŞ

Ei au cu dânşii totul: şi soarele din cer
Nu mai e zeul nostru, cel bun şi limpede,
Din ape se desface un abur vrăjitor
Şi din pământ se pare că vine o putere
Mai tare decât toată voinţa ce-am avut
De a scăpa din aste pustiuri blăstămate:
Am biruit pe oameni, dar lucrurile, nu!
Căci vraja stă în ele: în lucrurile-acestea...

UN ALTUL

Ei ne-au înfipt, şi nimeni nu poate ajuta
Pe cei cari prin dèmoni au fost robiţi nemernic...

UN PREOT

Să ne rugăm la zeii de-acasă...

UN OSTAŞ

Ce folos!
Ei sânt legaţi de locul altarelor străbune:

Nu este zeu pe lume atât de minunat,
Încât de el s'asculte deplin şi altă ţară.
Pân' n'am ajuns aice, noi toţi n'am înţeles
Ce neasămănată putere e pământul!

UN ALT OSTAŞ.

Nu, nu, ei stau acasă, bătrânii noştri zei;
La dânşii plâng aceia pe cari niciodată
— Căci viaţa ni se trece aici între străini —,
Nu-i vom vedea: plâng fraţii şi fiii, mamele,
Soţiile iubite, bătrânii, dar aici
Nu sânt... Nu sânt, şi àstfel nu mai avem pe nimeni...

UN AL TREILEA OSTAŞ.

Dar noi uităm de domnul cu care am venit
Şi care biruinţa de-atâtea ori ni-a dat-o.
Da, noi uităm pe-al nostru viteaz între viteji...
Pe-acela care-acolo sus e stăpân al lumii...
Cătam o călăuză spre noile minuni,
Dar el, cel de acolo, să ne mai ducă poate
El singur, Alexandru... Da, el...

(strigăte:)

O, Alexandre!

(Din fund se aud Grecii.)

O, hegemon al nostru, o, basileus, despòta!

(Din grupul preoţilor alt strigăt.)

Alexandros...

(îngenunche.)

UN OSTAŞ.

O, s'a sfârşit... Al lor e însuşi Alexandru!

GLASURI.

Nu, nu! Noi de la dânşii îl vom recuceri....

ACTUL al II-lea

O sală de strajă în palatul regal din Babilon.

Scena I-iu.

OSTAŞI.

UN OSTAŞ.

Cu orice preţ, şi-al vieţii chiar, el va fi al nostru.
Doar n'am lăsat acasă tot ce ni-a fost mai drag –,
Şi poate niciodată nu ne-om întoarce-acolo –,
Nu ne-am purtat pe Marea cea Mare 'n Răsărit,
N'am biruit furtuna stârnită să ne-oprească,
Şi apele pornite sălbatec în spre noi
De duhurile rele ale păgânilor,
Ce-şi apără moşia cu arme de mişei,
Şi 'n luptele cu dùşmani n'am smuls noi biruinţa,
Lăsând pe câmpii jalnici din noi pe cei mai buni,
N'am pus pe Alexandru în scaunul de rege,
Ca să ajungem astăzi să 'ngenunchem supt biciu.

ALT OSTAŞ.

De noi, aceia cari am frânt a lor cerbice
Şi am umplut câmpia de morţi şi de fugari,
De noi, ce-am fost în stare pe însuşi al lor rege,
Pe cel care la nume e unul cu Darìu,
Stăpânul vechiu al ţării greceşti şi-apoi învinsul
Elenicei răspingeri a domnului străin,
De noi, cari povestea istorie-o făcurăm,

Să-și râdă cel din urmă eunuc urât și laș...
Nu, nu, noi din robia în care el ajuns-a
L-om face iar să fie aceia ce a fost
Și vom reda eroul tradiției străbune....

AL TREILEA OSTAȘ.

E greu să smulgi din vraja de care-a fost cuprins
Pe cel care 'n căderea lui însuși se complace.
Nu-i mort oare-Alexandru de când noi nu-l vedem,
De când e 'nchis în fundul acestor vechi lăcașuri
În care mucezîră cu anii vechii regi,
În fumul de tămâie și 'n sunet de teorbe?

AL PATRULEA OSTAȘ.

Sânt morți ce nu se scoală din fundul gropii lor:
Acei ce datoria întreag' au împlinit-o
Sau cei cari fugiră de orice datorii.
Dar domnul nostru nu e de-acei ce zac cu zile.
Ostaș bătrân, la Pella eu l-am văzut crescând,
Sălbatec fiu de rege cumplit, cu sânge iute.
În jurul lui atâtea ispite se foiau,
Cu farmece atâtea măiestre vrăjitoare
Au vrut să-l ispitească de la chemarea lui.
Săltau icoane mândre supt ochii lui cei tineri.
El se părea că poate să cadă; îl vedeai
Că mânile-și întinde spre àstfel de năluce,
Apoi acel ce 'ntr'însul e zeu neîndoit
Se scutură de toată această 'nvăluire
Și, la o vânătoare de urși și de mistreți,
Puindu-și viața însăși în joc, e iarăși omul
Menit să 'nchege lumea la semnul mânii lui...
Nu e sfârșit în racla de aur și mătasă
Acel care în leagăn de lemn gol s'a născut
Și-a fost purtat veșmântul țăranului din munte...

ALT OSTAS.

Aşa e, de-o potrivă cu-ai noştri toţi a fost,
Dar este oare-un mìjloc din el un om să facem?

UN SFETNIC.

Eu cred că acest mìjloc puternic l-am găsit.
El, ca stăpân de oaste, de noi n'o să asculte.
E mândru, şi mândria n'o pune 'n locul ei,
Şi mai ales de-atuncea de când îi stau nainte
Genunchile plecate şi capul spre pământ
Al celor cari vĭaţa ca robi şi-o începură
Şi numai in robie pot duce traiul lor.
Ni l-au schimbat, cu totul lui tot, închinătorii.
Dar cel care odată i-a fost învăţător
Şi i-a vorbit nu numai de-acei viteji din cântec
Pe cari-i proslăveşte legenda vremilor,
Eroi pe cari lumea şi-i cere înapoi,
Ci şi de o chemare ce vĭaţa o domină.
Căci nu e rostul lumii inchis cu totu 'n ea.
Aristotele însuşi cu noi a mers, şi este
Cu cărţile şi gândul aici la noi...

UN OSTAŞ.

O, da.
Îl văd la ceas de noapte fereasta cum deschide
Şi caută in stele a' lumii îndreptări...

ALT OSTAŞ.

Ades văzuiu in cale pe omul de-o statură
Măruntă, şi pe dânsul cu-o haină de nimic,
Cătând pe câmp să afle atâtea rare ierburi
Ori şi pe jos cu botul scurmând spre a găsi
Metalele ascunse în ganga 'nşelătoare.
Dar ce-ar putea s'aducă un àstfel de biet om
Ce tremură de-un câne ce i-a ieşit în cale,

De-o umbră ce se lasă subit asupra lui,
Când vorba e un rege a-l face să învie
Şi pe un ostaş să-l cheme din nou pentru războiu?...

SFETNICUL.

Puteri uriaşe 'n mintea lui mare stau ascunse:
Noi nu ştim decât doară erou 'ncununat,
Invingătorul care o lume-o înspăimântă.
El vede tot copilul ce i-a fost dat în samă
Şi căruia-i vorbeşte cu glas sfătuitor,
Dar ştie şi porunca să-i dea când e nevoie.
Şi marele-Alexandru, uitând de ce-a ajuns,
Se pleacă înaintea moşneagului acestui
Şi i se 'ndoaie voia cea tare a lui...

UN OSTAŞ.

Şi-atunci?

SFETNICUL.

Atunci eu cred că-i bine şi noi, la ceas de grijă,
Când stăm o hotărâre ca asta s'o luăm,
Să-i punem întrebarea: ce trebuie să facem.
Îl vezi *(se uită pe fereastă)*: şi-acuma calea şi-o
poartă pe aici....

GLASURI.

Să vie!

SFETNICUL.

Eu atuncea alerg să-l prind din urmă...

UN OSTAŞ.

Mai ştii! Ciudată-i lumea: pe-un om frumos, voinic
Şi plin de o voinţă a tot puternică
De-ajuns ar fi ca mâna frumoaselor femei
Aşa uşor din fugă c'un zimbet să-l atingă

Şi marele Heracle va ţese la războiu
Cu sclavele 'mpreună. De ce n'ar fi în stare
S'aducă filosoful de care noi ni-am râs,
Aşa cum ştie omul deprins doar să să se lupte,
Când l-am văzut nevolnic, sfios şi cerşitor,
O àstfel de minune şi să ne mântuiască?...
Dar iată-l, el soseşte: surâsul vi-l opriţi,
Căci nu jignindu-l gata-i să vie el cu sfatul.

Scena a II-a.

ACEIAŞI, ARISTOTELE, GLASURI.

ARISTOTELE.

La cei ce viaţa dreaptă şi sfântă duc, salut!

UN OSTAŞ CĂTRE ALTUL.

Noi ce-am putea răspunde? Sântem puţini la număr
Acei a căror viaţă ar fi precum vrea el,
Dar fie!, mulţămită şi de la noi primească!
(către Aristotele.)
Acelui care toate le ştie ne 'nchinăm!

ALT OSTAŞ.

Şi de la el vrem sfatul cel care mântuie!

ARISTOTELE.

Nu este sfat să poată el însuşi mântui,
Ci el trezeşte numai acea înţelepciune
Ce zace 'n aşteptare chiar la cei mai nebuni...

UN OSTAŞ.

La noi nebuni găsi-vei destui, o înţelepte...

ARISTOTELE.

Mă pot privi pe mine, dar eu nu-i pot privi.

E drept că 'n orice luciu de apă razele
De soare pot să facă o raz'a tresări,
Dar ţerna îngroşată de raze se îngroaşă
Mai tare şi refusă oricare rod al ei...

SFETNICUL.

O-aşa de mare minte cum este-a ta nu poate
Să ţie nicio samă de ce spun, doar glumind,
Ostaşii tineri cari de mult nu-şi au de lucru.

ARISTOTELE.

Ei n'au de lucru? Însă în orişicare om,
De-ar fi a se întrece cu zeii, tot se află
Ceva care să poată a da gândului său
De lucru, chiar şi dac'ar trăi de ani o sută...

SFETNICUL.

Aşa e când gândirea ni se va fi deprins
Să caute comoara ce 'n noi închis' o ducem
Şi care de atâtea ori trece în abis
Şi fără să se-atingă de ea acel ce-o are.
Dar ei, ostaşii mândri ai Grecului pământ...

UN GLAS.

Nu, ci flăcăii aspri ai Macedoniei...

SFETNICUL.

Ei, orice-ar fi, ori Elini, ori bàrbari, cum se vor,
Doresc să se pornească spre o ispravă nouă...

ARISTOTELE.

Ajungă-vă atâtea ţări ce le stăpâniţi!
Nu-i bine ca o samă de oameni să subjuge
Pe alţii şi să meargă tot àstfel nesfârşit.

Pământul nu-i o pradă, lăsată nimănuia,
Ci, dacă din adâncuri un neam a răsărit,
Lăsați-l pe acela să fie domn al țării,
Cătând de maica însăși din care s'a născut,
Dar, oriunde vă duce norocul, ce nu-i veșnic,
Din ceia ce supt mână aveți, munciți mai mult,
Ca roadele din brazdă să se tot înmulțească!

UN OSTAȘ.

V'am spus: de atâta este bun el: a tot vorbi,
Dar noi voim o faptă, și fapta ni-om avea-o,
Oricare mi-ar fi truda spre a o cuceri...

SFETNICUL.

I-auzi? Sânt tineri: brațul li e tot în zvâcnire,
Nu-i poți opri...

ARISTOTELE.

De este așa, vă rog atât:
Să nu mă intrerupeți când eu urmez pe calea-mi.

SFETNICUL.

Dar tu pe Alexandru de ce nu l-ai schimba?
I-ai fost învățătorul, și-acuma, deci, invață-l!

ARISTOTELE.

Dar nu se 'nvață nimeni decât prin viața sa.
Îl doare când greșește și-atuncea el pricepe,
Dar păn' nu se lovește de urma faptei lui,
Pe omul ce-l îndreaptă, el dùșman și-l socoate.

SFETNICUL.

Dar tu îi vrei peirea? Nu spui în scrisul tău,
Pe care câte unul din noi îl înțelege,
Că nu-i o viață goana aceasta de plăceri
Și sufletul în care tu crezi...

ARISTOTELE.

Într'însul numai!

SFETNICUL.

Că sufletul în care credința tu ți-ai pus,
Se stinge'n valul ăstor petreceri ticăloase...

ARISTOTELE.

Nu știți ce-i Alexandru, când îl batjocuriți.
E tânărul Heracle: cu șerpii el se luptă
Și tot îi frânge brațul cel tare-al lui...

UN GLAS.

Iar noi?

ARISTOTELE.

Porniți! Dacă într'însul voi nu sânteți, el este,
Așa cum altă dată de dânsu-ați fost conduși,
În voi, și împreună cu lupta ce se 'ncepe
Va fi tot el în frunte, și-așa veți birui.

GLASURI.

Cu el la biruință noi toți din nou să mergem!

Scena a III-a.

ACEIAȘI. KLEITOS.

KLEITOS *(apare în ușă.)*

Cuminte filosoful! Nici nu m'aș fi gândit
Că poate înțeleptul și el a înțelege
Ce spune viața însăși acelor ce-o trăiesc.
Așa e: să incepem, și el, ca domn al nostru,
Grăbească-se ca 'n frunte să fie cum a fost!

UN OSTAŞ.

Dar el de-atâta vreme n'a mai crezut cu cale
Să vadă pe aceia cu cari a pornit
Din sfânta ţară care acum îi e străină.

ALT OSTAŞ.

Aşa-i, aşa-i! Ne lasă la slugi să fim de râs!

ALT OSTAŞ.

Şi feţele acestea cu dungi de răni brăzdate
Pe care biruinţa a pus sărutul ei,
Să se tot pângărească de palma robilor!

UN AL TREILEA OSTAŞ.

Cu oameni noi, şi singuri ni vom găsi un drum,
Şi cel ce 'ntăia oară ni-a dat încredere,
Acela se cuvine acum s'ajungă domn.
Lui Alexandru fie-i de-ajuns coroane sfinte
A' celor peste cari îi place a domni,
Şi cari 'n al lui suflet otrava i-o strecoară,
Iar noi, viteji, vom merge puind căciula 'n băţ.

ALŢI OSTAŞI.

Da, da, căci spre alţi bàrbari se cere inima...

UN GLAS.

Spre locuri depărtate, supt ceruri de minuni,
Spre ţările de aur curat şi pietre scumpe...

ALT GLAS.

Acolo unde păsări măiestre cântă 'n crâng
Şi lei cu-àripi ne-aşteaptă 'n păduri nestrăbătute...

KLEITOS.

Ci eu c'un *nu* puternic taiu astfel de visări.
Sântem noi oare-o ceată de lacomi ai averii,
Şi este-o vânătoare războiul ce-am pornit?
Nu e aceasta însăşi oastea macedoneană?
Nu ducem împreună cu noi bătrânul steag?
Şi nu ne leagă taina de la strămoşi primită?

UN GLAS.

Ba da! Ca totdeauna dreptatea e a lui!
În Kleitos se află cuvântul hotărîrii,
Şi noi cu el vom merge din nou spre scopul drept,
Trăiască 'ndreptătorul cel bun al oştii noastre!

ALT GLAS.

Dar singuri ne vom duce. Destul cu aceşti Greci
Ce ştiu să scrie, însă, scriind, prefac isprava
Şi-ţi pun în samă lucruri de care n'ai ştiut
Prin vis măcar...

UN GREC.

Amice, te cam grăbeşti, îmi pare...

KLEITOS.

Iar tu, ce eşti? Şi cine aice te-a trimes,
Căci nu arăţi ca arma s'o fi purtat vre-odată...

GRECUL.

Dar eu sânt cronicarul acestui sfânt războiu...

KLEITOS.

O cronică a luptei noastre va fi prin cântec:
El va suna de-a pururi glorios din veac în veac.
Ni l-or deprinde munţii, suna-va în izvoare,

Cu el copiii noştri deprinde-s'or vorbind,
Printr'însul vitejia se va păstra-se-va în inimi...

GRECUL.

Aşa vă e părerea? Dar nu voi porunciţi,
Şi eu îmi am chemarea de la stăpânul vostru:
El stă să vie-aice... *(Mişcare.)*

GLASURI.

Dar cine l-a chemat?

GRECUL.

Când sun' astfel de glasuri acum de două zile,
Când chiotul sălbatec cutremură păn' și
Odăile retrase în care el gândește
La sarcina spre care din nou s'a îndemna,
Nu este de mirare că el ar vrea să știe
Prin ce seduceri vechea credință s'a 'mprăştiat...
Dar ce vorbesc?... El însuşi sosește, și e singur:
De ce s'ar teme oare?

KLEITOS.

Dar noi l-om apăra!

GLASURI.

De orice duşmani, și de coteii linguşirii...

Scena a IV-a.

ACEIAȘI. ALEXANDRU.

GLASURI.

Noroc și voie din inimă-ți urăm!

ALT GLAS.

Şi te dorim ca iarăşi tu să ni stai în frunte!

GRECUL *(aparte)*.

Cu-aceasta se descarcă mânia lui. Ia vezi...

ALEXANDRU.

Dar ce sânt aste glasuri ce strigă? V'am spus oare
Ceva ca să-mi răspundeţi ca nişte răsculaţi,
Uitând de datoria lor cea mai apropiată,
Şi cată să aşeze un rege nou?

KLEITOS.

O, Doamne,
Acesta e cuvântul tău spre a saluta
Pe-aceia cari toate ţi-au pus la îndemână?
Aşa vorbesc doar domnii Orientului la robi,
Iar tu eşti un tovarăş, cum noi sântem tovarăşi,
Ascultă, Alexandre, prietene...

ALEXANDRU.

Poţi fi
Prieten cu oricare de-aici ţi l-ai alege,
Iar eu sânt Impăratul pe cele două lumi.
Acel ce mă ascultă cu mine-aici rămâne,
Iar cine nu, acela întoarcă-se 'ndărăt!

GLASURI.

Da, da, din nou acasă, şi tot ar fi mai bine!

ALEXANDRU.

Mă iartă dacă vorba-mi amestec cu 'ndrăznire
Acasă, iar la stână, la turmă şi la câni,
Ciobani ajunşi prin voia-mi eroi de epopee...

Lăsaţi hlamida scumpă ce eu v'am dăruit,
Prin saci cătaţi săracul cojoc de-odinioară
Şi-apoi desculţi vă duceţi la vetre, să munciţi!

GRECUL.

Mă iartă dacă vorba-mi amestec cu 'ndrăznire:
Stăpâne, niciodată Homer n'a 'nfăţişat
Pe-Ahile mâniosul vorbind aşa ca tine...

ALEXANDRU.

Dar nici în Iliadă astfel de trădători
N'au stat în faţa celui divin, cum sânt eu astăzi...
Beţivi de băutură persană...

KLEITOS.

Nu noi: tu!
Eşti cel care 'n beţie îţi cauţi îndreptarea...

ALEXANDRU.

Din nou îşi cere sânge această spad' a mea.
(loveşte pe Kleitos.)
Deci la strămoşi te duce şi spune că pedeapsa
E încă prea puţină pe lângă ce-ai greşit.
Pe voi pe toţi osânda aceiaşi vă aşteaptă.
Pe-aceiaşi cale dacă şi voi v'aţi rătăci.
Să vie păzitorii şi să-i încunjure!

(Păzitorii apar şi biruie prin numărul lor.)

ACTUL al III-lea

Palatul din Babilon.

Scena I-iu.

ALEXANDRU *(culcat)*, SLUJITORI PERŞI *(cu evantalii)*.

UN SLUJITOR.

Măria Ta, stăpânul acelor patru colţuri
A' lumii, zeul care te afli între noi,
Acel de care-ascultă şi cerul şi pământul,
Odraslă misterioasă a Sfântului Marduc,
A cărui ocrotire pe creştetu-ţi veghiază,
O, tu ce 'mpaci în tine pe-Ormuz şi pe-Ahriman...

ALEXANDRU.

Destul, destul!

ALT SLUJITOR.

Ori poate greşit-am, doamne sfinte,
În laudele care doar ţie se cuvin,
În care zeitatea întreagă se 'ntrupează?

ALEXANDRU.

Ce vrei? Răspunde iute şi piei din faţa mea!...

SLUJITORUL II *(către slujitorul I).*

Măria Sa stăpânul se vede c'a băut
Sanctificând paharul în care-şi moaie buza,
Şi-acum e, în pornirea-i grozavă, cum e Bal
Când mişcă tot nisipul pustiei şi ne'neacă...

SLUJITORUL I.

Tăcere! El aude cu-o mie de urechi
Şi-a lui pedeapsă vine şi ea din mii de braţe...
Ceva parcă s'aude şoptind prin vre un colţ...

ALEXANDRU.

Mai sânt pe-aici aceia ce tot mă tulbură,
Cu-această vorbărie de robi îngenunchiaţi?
Ah, muştele-orientale ce zbârnâie şi'nţeapă,
Crezând că te desmiardă trecând pe pielea ta...
Îi simt pe mine însumi şi silă mi-e de dânşii...
Ascultă! E vre unul pe-aici pe undeva?

PRIMUL SLUJITOR

Nu unul, sfinte doamne, ci toţi sântem în juru-ţi...
De stăm ascunşi, ajunge un semn tu să ni faci
Şi vin de pretutindeni, cu sutele, să-ţi fie
Spre slujbă...

AL DOILEA SLUJITOR.

Păn' şi zidul de-i spui doar un cuvânt,
Il mişcă şi e 'n stare şi el sa-ţi joace 'n faţă.
Pământul chiar supt pasu-ţi e recunoscător
Şi tremură de-o sacră imensă mulţămire...

ALEXANDRU.

Aşa, aşa, nemernici şi miserabili robi!
Dar spune tu, acela cu faţa 'ntunecată,
Icoană răsărită din Iadul mai adânc...

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Sânt fiul unui rege numid, căzut sclăviei...

ALEXANDRU.

Dar eu văd că tu însuţi născut eşti să fii sclav...
Şi care-ţi este rostul aici la Curte? Spune!

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Credeam că-mi este rostul ştiut de tine chiar.
În zori de zi din vârful de turn spun tuturora
Că zeul Alexandru e bine sănătos...

ALEXANDRU.

Ah, sănătos și bine! Vă dau și sănătate
Şi binele, să faceţi cu ele ce voiţi...
Şi-apoi, când lumea știe că zeul Alexandru
E cum s'ar vrea să fie, ce faci? Aș vrea să știu...

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

De strajă stau la uşă şi-aştept să-mi dai porunca,
Din buzele-ţi prin care ai noştri, ei vorbesc,
Şi-aș mai avea o mare și sfântă bucurie:
Ca muştele din juru-ţi eu să le 'ndepărtez.
Aşa... (*face vânt cu evantaiul*).

ALEXANDRU.

De sigur e o mare cinste, o fiu de rege!

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Nu e o cinste numai, căci mi se dă prilej
Să văd frumoasa faţă a ta, o Împărate
Şi zeu, dar e o artă şi în a vântura,
Cu gând de închinare profundă, doamne-al nostru,
Aceste pene scumpe de struţ, şi numai cei
Ce au o aplecare la asta, pot s'o facă...

ALEXANDRU.

Şi celalt care tace acolo?

ÎNTÂIUL SLUJITOR

Nu e mut,
Dar el, fiind mai tânăr, respectul îl opreşte.
Aşa-i la noi: atâţia nu spun niciun cuvânt
Şi câte unul este el singur vorbitorul.

ALEXANDRU.

Şi iar întreb: ce face de stă în preajma mea?

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Ascultă, dar nu duce o vorbă din ce-aude
E un eunuc de taină şi paznic la femei
O, lucru mare—acesta, dar mai ales acuma...

ALEXANDRU.

Dar n'am schimbat nimica din sacrul gineceu!

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Aşa e, însă astăzi atâtea prisoniere
În sama lui se află... Şi paza lor e grea.

ALEXANDRU.

Am spus să le mărite...

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Ostaşii tăi, stăpâne,
Trufaşi precum îi face gloriosul lor trecut,
Nu vreau ca legătura de soţ aici să'ncheie,
Ţiindu-i pe pământul pe care nu-l iubesc...

ALEXANDRU.

Şi trebuie ca totuşi voinţa mea s'o facă?
Nu-i nimene să poată a se împotrivi...

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

Dar grija lui cea mare e alta...

ALEXANDRU.

Spune-mi-o!

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

E una între ele —, şi nu putem uita
Ce mare-a fost puterea, cea tot atât de sacră
Ca şi a ta, a celui din care s'a născut
Şi'ngenunchiem şi astăzi, cu lacrimi înainte-i,
Dar să-ţi vorbim de dânşii, noi tot n'am îndrăznit.

ALEXANDRU.

Eu nu'nţeleg ce rege străin avu o fată
Ce astăzi se găseşte închisă în palat...
Atunci s'o dea la cine-i mare mare 'n toată oastea.
Lui Kleitos...

ÎNTÂIUL SLUJITOR.

O, doamne, dar Kleitos e mort!

ALEXANDRU *(rătăcit.)*

O, Kleitos! În faţă-mi răsai: De ce mă mustri?
În clipa nebuniei, în tine am lovit,
Dar rana ta nu este atâta de adâncă
Precum aceia care în mine am deschis,
Atuncea când pierdurăm o viaţ' aşa de scumpă...
Ce zei fără de milă, stăpâni pe acest braţ,
În trupul de prieten, de frate-l cufundară?

Mai sânt eu om sau numai o umbră rătăcind,
Așa cum o împinge un vânt de prigonire?
O, nu; n'am vrut... Mă crede acolo unde ești
Și unde mă așteaptă cumplita-ți răsbunare,
Căci nu e cu putință ce ți-am făcut să ierți.
Nici chiar de-aș da eu însumi tot sângele din vine.
N'am vrut... De-atâta vreme nu vreau, și totuși sânt
Silit ca pe o cale nevrută să-mi duc pașii...
O vrajă este-aice și eu nu pot lupta
Cu farmecele care mă 'ncunjură și ziua,
Și noaptea, când o mie de șoapte le aud
În preajma mea și-odihna mi-o rup, nemilostive:
Mă chiamă, mă îndreaptă și iar mă rătăcesc...
Toți regii de atâtea veacuri sânt vii aice.
Ei umblă prin unghere, privesc de la ferești
La țara ce odată și lor li-a fost supusă.
Cu ochii morți se uită la cel ce a răpit
Odraslei lor un Scaun trecut peste milenii.
Mă blastămă în șoapte, peirii mă menesc.
Și-atunci mi-i frig, și groază simt eu, cel care 'n luptă
Nu m'am ferit de-un dùșman oricât de numeros
Și stam în fruntea oștii cu pieptul fără zale...
Aș vrea să fug... Da, fuga s'o ieau, să mă tot duc
Păn' voiu vedea că 'n juru-mi se 'nalță munții noștri
Și râurile răpezi își cântă doina lor,
Și cerul de acasă mă apără de vrajă.

(se zguduie.)

Dar nu, o, nu! Acasă, atâția vor veni
Să-mi ieie socoteală de cei rămași pe-aice,
Și va veni bătrâna ce fuse maica ta,
O, Kleitos: în fața-mi va sta și-o să întrebe:
„Cu fiul mieu cel dulce tu ce-ai făcut?". Și-atunci,
În fața întrebării duioase și grozave,
Ce pot răspunde oare, o zei răsplătitori!..
O văd pe ea de-acuma chiar, — și te văd pe tine...

(delirează.)

Înlături umbră scumpă și strașnică! Te văd
Cu pieptul gol și 'ntr'însul stă tot deschisă rana,
De picură un sânge pe care l-am stârnit...
O, iartă-mă 'n puterea acelor ani în cari
N'ai mai avut prieten așa cum eu ți-am fost,
Căci te-am iubit mai tare decât pe mine însumi!
Voi, zei atot puternici, de ce nu înviați
La ruga celui care ajuns-a să ucidă
Pe cine 'n lumea toată i-a fost mai credincios,
Ființa care viața pierdut-a prin greșala-mi?..
Dar voi, în loc ca fapta-mi nebună s'o iertați,
Din groapa lui ascunsă și fără lacrime
Mi l-ați trimes să rupă acum din carnea mea..

(delirând.)

O da, cufundă-ți spada în brațul vinovat,
Învârte-o cu nebuna poftă de răsbunare,
Acelui care moartea ți-a dat dă-i morți o mie,
Atâta bucurie îmi face să le 'ndur..
Învie-l și-l ucide din nou, ca să te saturi!
O, aste nesfârșite dureri ce-mi seacă vlaga...
Nu, nu, nici cu atâta eu încă n'am plătit
Grozava faptă care-mi apasă inima.
Ca 'n clește mi-o apucă și-o strânge, până ce,
Căzut, să simt că toată pedeapsa mi-am luat-o.
Vai, vai, ce suferință și cât de bucuros
Primesc tot ce mânia ta cere de la mine!
Destul, destul!.. Ba încă, de poți, fii și mai crud!
Căci àstfel prin pedeapsă pot fi ca mai nainte.
O, Filipe părinte, o, bună maica mea!
Veniți în ajutorul acestui fiu al vostru!
Eu mor, și-mi pare bine, o zei, că pot muri!...

(Cade.)

(La strigătul lui se deschid ușile cu zgomot.)

Scena a II-a.

ACEIAŞI, STRĂJERI, PREOŢI.

UN STRĂJER.

Ce strigăt se ridică din sfintele lăcaşuri?
Ucid pe domnul nostru... Săriţi, străjeri, săriţi!

ALTUL.

Nu văd pe ucigaşul nemernic... Unde este?

AL TREILEA.

Dar regele se stinge... Grăbiţi in ajutor!
Să vie vracii cari pot să invie vĭaţa
Cu farmece...

UN VRACIU.

Mi-e teamă la dânsul să privesc:
Din el o nesfârşită putere izvorăşte:
E ca un vânt sălbatec ce vine in spre noi
Şi el răspinge orice silinţ' a artei noastre...

PRIMUL STRĂJER.

Atuncea să alerge aici cu vraja lui
Al nostru mare preot...

AL DOILEA STRĂJER.

Nu-l vezi cum se fereşte?..

PREOTUL CEL MARE.

Nu mă feresc. Eu taine destule-am invăţat,
Dar nu este niciuna in stare să aline
Pe cine in el insuşi se crede vinovat
Şi chiamă morţi să 'nvie spre a-şi primi pedeapsa.

Acesta se ucide prin însăşi voia sa.
Şi ce putem noi face ca voia-i s'o înfrângem?
Eu ştiu destule taine, dar tot nu sânt de-ajuns.
Rămâne numai una... Mă tem s'o fac ştiută...

CĂPETENIA STRĂJERILOR.

Când o Împărăţie se clatină şi-un zeu
Îşi cată singur moartea, nu poate să rămâie
În clipa cea grozavă nimic neîncercat.
În numele oştirii îţi dau porunca... Spune!

PREOTUL.

Atunci, ascultă! Este în neamul lui Dariu
Cel mort...

(Cei de faţă în genunchi.)

O, ce durere că ni-am pierdut stăpânul!
O, fiu al lui Hystaspe, o, Xerxe, ne iertaţi
Că n'am ştiut ca viaţa lui s'o ţinem în luptă.

PREOTUL.

Da, taina e aceasta: din sângele regesc
Oricine stăpâneşte puterea să învie
Şi morţii, cu atâta mai mult pe-acela ce
Se luptă cu vrăjmaşii dèmoni ce-i vor peirea.
Şi din această mare familie avem
O singură mlădiţă...

GLASURI.

Roxana!

PREOTUL

Da. Roxana!
Dar poate oare fica acelui ce-a perit
Pribeag, ucis de însişi ostaşi-acestuia
Să'ntindă milostiva ei mână?...

Scena a III-a.

ACEIAŞI, ROXANA.

(Apare Roxana, mergând ca'n vis.)

ROXANA.

Da, eu pot!

(Uimire.)

PREOTUL.

Se'ncepe'n astă clipă misterul ispăşirii...
Nu este ea... Puterea divină o simţesc
Cum vine, ne cuprinde, ne'ntrece... În genunche!
Cu toţii!... Numai dânsa-şi are misiunea ei:
Stă dreaptă, şi din urmă o duce farmecul...
Nu vede şi nu ştie ce este 'n jurul ei...
Acum se săvârşeşte ceva şi peste dânsa...
Din veac în veac se'ntâmplă, când tronul este gol, —
Căci nu prin cucerire şi silă se 'mplineşte
Ce a fost rupt de moartea nedreaptă, — ca un zeu
Spre o zeiţă puntea de pace s'o întindă.
Sânt drumuri neştiute de noi ce se deschid
În lumea cea înaltă şi sfânt' a lor, dar nimeni
Nu are rost să fie de faţă când ei doi,
Ce nu se ştiu pe sine, la 'ntâia întâlnire
Înfrâng puteri ascunse de care se 'ngrozesc
Ca de-un cutremur care fiinţa li-o străbate,
Acei ce n'au în vine tot sângele domnesc
Chiar când prin biruinţă au fost aleşi de soartă,
O alta este lumea de zei ce-i ocrotesc...

(Cei de faţă se retrag cu spaimă, făcând mişcări de ferire.)

Scena a IV-a.

ROXANA, ALEXANDRU.

ROXANA.

Nu pot, o zei, nu cereţi ce nu mi-e cu putinţă?..
De ce voiţi ca fata curat'a lui Darìu.
Să-şi lase gineceul ascuns şi să pătrundă, –
Grozavă profanare?, – in locul neştiut
În care o aşteaptă ascunsa 'ndeplinire..
Nu vreau, Ormuz stăpâne, mă rog, nu mă sili?
(Ingenunche.)
(Pausă, după ce a părut că ascultă.)
Da, da, te simt, nu-i voia ta, care mă impinge
Spre fapta nenţeleasă pe care-o datoresc...
Şi-astfèl, alţi zei, aceia de-aici, imi dau porunca...
Înlături, dèmoni cari stăpâni sânteţi pe noi!
Eu sânt fica luminii, şi nu a vrăjii voastre.
Pricep, de fiecare pământ că s'a legat
O tain'a lui, şi nimeni nu poate s'o infrângă...
(Altă pausă, după ce a dibuit îndelung.)
Încep să văd in juru-mi. Aice tu ai stat,
Părinte-a cărui faţă spre mine se apleacă...
(Pausă.)
Vrei tu? Voieşti tu insuţi să fac ce-mi poruncesc
Cu o nestrămutată voinţă impetuoasă
Aceşti zei la a' căror altare te-ai rugat?
De-mi ceri, o fac...
(Cu groază.)
Dar ce e acest mort care zace?
(Se apropie.)
Cumplită e lumina din ochii mari deschişi,
Ce parcă'n altă lume privesc cu 'nspăimântare
Dar, – iartă-mă, o zină a tainei feciorești! –,

Cât de frumoasă-i faţa acestui om?... Spre dânsul,
Mă chiam' acea putere cu care eu mă lupt,
Dar nu pot împotrivă-i să capăt biruinţa...

(Se cutremură.)

O, da 'nţeleg acuma, când glasul vi-l aud...
E însuşi el, vrăjmaşul nostru, e Alexandru...

ALEXANDRU *(ca trezit din vis.)*

Ori m'a strigat pe nume un glas de la ai miei?..
Da, da, sânt eu, o mamă a îndurărilor,
Ce ai venit pe calea cea lungă păn' aici
În locul suferinţii, şi mi-ai adus iertarea...

ROXANA.

Şi el are o mamă? Se poate el ruga!

ALEXANDRU.

De ce taci tu? Păcatul îmi e atât de mare
Că nici maica mea însăşi nu poate a-l ierta?

ROXANA.

Din nou o chiamă: glasu-i e plin de 'nduioşare...
Trezeşte-te, străine, eu nu sânt mama ta!

ALEXANDRU.
(se ridică în picioare.)

Sau sânt prin aste locuri îndurătoare zine?

ROXANA.

Când zeii miei te iartă, de ce nu te-aş ierta?
Mi-a spus-o însuşi tata, acuma chiar, că nu e
A ta grozavă vină aceia ce a fost,
Ci dèmonii acestui pământ de blăstăm vrură
În sânge două neamuri aici a se 'ntâlni?

ALEXANDRU.

Roxana?... Tu ești fata lui Dariu regele?

ROXANA.

Eu sânt o biată roabă, iar tu stăpânul mieu...

ALEXANDRU.

Acum câștigi tu însăți un rob: eu sânt acela!
(ca'n vis.)
O, da, Împărăția e veșnică, și noi
Avem chemarea numai să o servim, cu toate
Ce vin d'intr'o voință ce este peste noi.
Dar, spre a face fapta divină, ni se cere,
De ordinele sacre la care sânt supus,
Ca 'ntăie datorie în fața zeilor,
Să fim curați. Tu, doamnă, mă poți purifica,
Prin sfânta bunătate a ochilor de milă,
De tot ceia ce 'n mine conrupt e de păcat?

ROXANA *(solemn.)*

De vreme ce asupră-mi rostită e chemarea,
În numele acelor din cari mă cobor,
Persana dinastie, și în al zeilor,
Cei vechi, cei noi, pe-acesta îl curăț de greșeli.

ALEXANDRU.

Nu poți pe lângă asta ceva să mai adaugi?

ROXANA.

Și 'n numele iubirii ce'n mine s'a născut!

ACTUL al IV-lea

În palatul regal.

Scena I-iu.

DOUĂ ROABE PERSANE.

ROABA ÎNTÂIU.

Sântem stăpâne iarăşi în casa noastră veche:
Ai zice că trăieşte al nostru domn iubit,
Dariu, şi că puterea persană e întreagă.

ROABA A DOUA.

Supunerea umilă în glorie-a trecut!
Aşa se împlineşte deci voia zeilor,
A celor cari viaţa ni-o au în mâna lor.
Ei ni-au adus furtuna venind să pedepsească,
Supusu-ne-au poruncii eroului străin
Şi tot ei sânt aceia a cărora voinţă
Ni-au dat din nou în mână şi pe cuceritor.

ROABA ÎNTÂIU.

Aşa e: între dânsul, cum este azi, şi-aceia
Cari cu legiuită domnie-au stăpânit
Din munţii cei sălbateci la Marea luminoasă,
Din apele indiene la Nilul legendar,
Din colţurile lumii, nu e deosebire.
Se 'mbracă 'n haina noastră...

ROABA A DOUA.

În care-i mai frumos
Decât în acea strâmtă cămaş' a ţării sale
Şi în iţarul care piciorul îi strângea
Cum morţii se 'nfăşoară la noi în albe giulgiuri:
Aşa e obiceiul la bàrbari şi la hoţi
Spre-a fi mai iuţi la prada prin care-şi fură hrana.

ROABA ÎNTÂIU.

Şi, zì, iţi place tare aşa cum s'a schimbat?

ROABA A DOUA.

Ce vorbă de ruşine! Dar noi sântem doar roabe:
Ni-s ochii orbi, urechea n'aude 'n jur nimic,
Cum gura ni e mută şi inima închisă;
Dar el pentru Roxana e cel mai mândru om,
Şi nu se poate zice că nu are dreptate...

ROABA ÎNTÂIU.

Aşa, aşa! Şi roaba pe el l-ar fi ales,
De-ar fi ca 'n libertate şi dânsa să iubească...
Dar, cum spuneam, al nostru acum el ni-a ajuns.
Trăieşte după vechea şi sacra datină;
În haina 'mpărătească ţesută 'n aur scump
Se 'mbracă şi-o presară cu pietrele preţioase
Pe care i le dete Roxana...

ROABA A DOUA.

Ea le-avea?

ROABA ÎNTÂIU.

De sigur... Ştii că 'n fuga trist' a părintelui
El o ţinea aproape de dânsul, ea fiind
Ca un copil de casă în jurul domnului,

Şi 'n ceasul cel din urmă, când sângele-i curgea
Din rana cea deschisă de săbii ucigaşe,
El a cătat în sinu-i, tesaur tăinuit,
Acele pietre 'n care stă taina 'mpărăţiei.
Ce dar fără păreche aşa i s'a făcut!
Iubirea ei le dete cândva barbàrului...
Şi-aşa, când se ridică pe ape astrul sfânt
Al soarelui, el ruga şi-o face între preoţi,
Aşa cum regii noştri la dânsul se rugau.

ROABA A DOUA.

Cum? Ştie el cuvântul prin care se câştigă
A zeilor favoare, a zeilor de-aici?

ROABA ÎNTÂIU.

Deplin! Nici însuşi Xerxe, nici regii de la Babel
Nu au avut atâta evlavie ca el:
Ai zice că de-aice îi este obârşia.
Stă drept în faţa pietrei străbune-a lui Mardùc
Şi 'n chip măreţ rosteşte cântări sacramentale.
O, cât de bucuroasă-i Roxana de acest
Suprem omagiu care-l aduce legii sale!
Şi ce spectacol mândru-i să-l vezi: aşa inalt
Şi larg în umeri, mâna-i cătându-şi parcă spada...

ROABA A DOUA.

Dar spada lui n'o poartă războinicul vestit?

ROABA ÎNTÂIU.

Ce spadă! Doar în faţa acestor zei de groază,
Ce-şi cer atâtea jertfe în fiecare zi
Şi au mâncat de veacuri popoare fără număr,
Acestor zei de sânge ce-şi vreau carne de om
Iertat e să se poarte o armă ucigaşă?...
Aceia li câştigă doar hrana ce-o doresc,

Dar fierul de icoana lor nu s'apropie.
S'a 'ntors iar vremea veche și bună: 'ntre eunuci
Pășește de la templu și-adoră soarele,
Trecând la ritul care-i al Persiei, căci e
Dator să se închine la șirul tuturor
Acelor ce avură aice stăpânirea...

ROABA A DOUA.

Așa... Deci și pe dânsul noi l-am ingenunchiat!

ROABA ÎNTÂIU.

Nu prin puterea noastră doar, a femeilor...

ROABA A DOUA.

Dar totuși a Roxanei, voinț' a izbutit!

ROABA ÎNTÂIU.

Ba nu, ci nici puterea bătrânilor din oaste
Nu poate să 'mplinească minuni de acest fel,
Cum nu pot să-se afle pe lume altele,
Ci doar puterea mare a celor ce în cer
Și 'n ape și 'n pustie rămân etern aceiași.
Făcură ei minunea, și-au dat iar lumi 'ntregi,
Nu vre-un stăpân cu sila, ieșit din biruință,
Ci zeul ce domnește prin dreptul său cel sfânt,
Întocmai ca aceia ce fuseră 'nainte,
Iar dragii noastre doamne i-au dat un soț...

ROABA A DOUA.

El este
Cu-adevărat, alături de lugerul regal,
Un soț după cerința străbunei datine?

ROABA ÎNTÂIU.

Dar cum se poate oare ca ea să se fi dat
Întreagă, cu atâta de mândră frumuseță

Şi cu o strălucire de rang cum e al ei,
De n'ar fi fost să fie întreaga datină
Cea veche, de atîta timp doamn' aici la noi,
De care-i stăpânită la noi căsătoria?
N'a fost o serbătoare, ca 'n vremurile vechi,
De teama celor cari erau stăpâni atunce
Şi până şi la domnul lor se încumetau
Să strige şi asupra lui arma să ridice, –
Nebună şi profană pornire –, şi-au căzut,
De-aceia supt pedeapsă grozavă, duşi departe.
În clipa grea de care eram atunci cuprinşi,
Ne-am dus la templul care închide morţii noştri
Şi-acolo stând supt paza măreţilor străbuni,
Prin preoţi fără frică a fost îndeplinită
Întreaga rugăciune a soţilor regali.
Şi-atunci intăiu culese-a măreţul Alexandru
Dorita sărutare de pe buzele ei...

ROABA A DOUA.

De-acum să ni trăiască şi el şi ea 'mpreună!
Prin astă legătură deci s'a întemeiat
Pe veacuri fără număr o nouă stăpânire,
În care-aduce unul avântul cel nebun,
Iar cealaltă tot dreptul ce este 'n al ei sânge...

ROABA ÎNTĂIU.

Dar ceasul întârzie. Clepsidra spune că
Trecut este momentul când sânt datori să meargă
Şi rege şi regină la templul lui Mardùc.
(Ascultă.)
Tăcere-i în odaie... Ori dorm?...

ROABA A DOUA.

La ei nu-i somnul
Cum e la altă lume... Un calcul negreşit

Li 'nseamnă orice clipă din viață, căci sânt doară
O singură 'ntrupare a veşnicelor legi.
La ei somn şi trezire sânt ca la sfântul soare,
La luna ce se 'nalță şi piere nesmintit,
Aşa cum zeul care toate-a făcut, rosteşte.
Dar glasurile sună acum. Le-auzi și tu?

OABA ÎNTÂIU.

Aud... Dar nu-i cuvântul cel dulce al iubirii...

ROABA A DOUA.

De sigur... Între dânșii ceva a izbucnit...

ROABA ÎNTÂIU.

Cum cerul se umbrește de nori și cum furtuna
Tot praful din pustie-l ridică în văzduh
Şi nu e o putere, — şi-atât —, ce luptă cu-alta,
Ci zei se bat și fruntea-și lovesc, iar focul viu
In trăsnet se 'ntrupează şi cată culmile,
Așa e și 'ntre-aceia în cari s'a 'ntrupat
Pe-o clipă trecătoare, dar tot așa de sfântă,
Puterea cea divină cu mii de 'nfățișări.

ROABA A DOUA.

Dar, dac' asculți pe-aceia ce àstfel se înfruntă,
Ursitele stăpâne spre a le 'ndeplini,
Profan e, și aduce pedeapsă nelipsită...

ROABA ÎNTÂIU.

Cu-atât mai mult, că însiși ei lasă lucru-ascuns
Şi caută lumina, să se împăciuiască.

Scena a II-a.

ROXANA, ALEXANDRU.

ROXANA.

Iar nouri se coboară pe fruntea ce-o sărut.
Eu te-am privit cu-atâta iubire-o noapte 'ntreagă,
Și te mințiam că somnul adânc m'a fost cuprins,
Ca 'n nopțile acelea de pură fericire,
Dar tot veghiam cu ochii închiși ce tremurau
De rasa argintie a candelei aprinse.
Tu te zbăteai în luptă cu nu știu ce puteri:
Erai ca'n clipa'n care eu te-am văzut,—ce groază!—,
Viind pătat de sânge in frunte' acelor oști
Ce-aduseră sfârșitul acestei țări a noastre...
O dungă de'ntunerec tăiase fruntea ta
Și raza cea aprins' a privirii furioase
Căta 'n odaia bună a sfintelor iubiri
Un dùșman să-l străpungă... Doar eu eram ferită
Din calea fulgerării, de care-aș fi strigat,
Cerând să mă ajute toți zeii vechi ai noștri,
Dar strigătul pe care eu însămi nu l-am scos
Ieși în pacea nopții din gura ta crispată.
Vor fi crezut străjerii să fi trecut vre-un drac
Din cei cari 'n deșertul adânc vânează oameni:
Cu suliți de mânie și ură ei țintesc
Și până 'n sacra pace-a palatelor regale...
Îți spun durerea care ascuns' o am ținut,
De și in piept un șarpe părea că mă frământă,
Dar tu, acum când ziua ni râde l'amândoi,
Rămâi cu gura strânsă și n'ai nimic a-mi spune!...

ALEXANDRU.

Mă iart': a fost o clipă în care s'au întors
Vedenii care'n suflet mă dor...

ROXANA.

Alungă-le!
De ce acestor umbre tu rob să li rămâi?
Goneşte-le, iubite rege şi domn al nostru!
Doar noi avem putere spre a le 'nlătura.
Nu ai cu tine vraja acelei pietre care
Şi demoni-i înfruntă şi-i mână pe pustii?...
(Ii apucă piatra de la gât.)
Vrăjmaşi ai fericirii şi-ai păcii, o, voi, duhuri
A' iadului, ce dreptul domniei l-aţi pierdut
Şi nu vă veţi întoarce in lumea soarelui,
O voi, duşmàni ai sfintei iubiri şi-ucigaşi
Ai liniştii de noapte şi-ai vieţii zilelor,
Vă 'ntoarceţi in mormântul de stâncă 'ntre furtuni:
Acolo vi-i lăcaşul, şi nu la noi aice.
În numele luminii supreme vă gonesc!

ALEXANDRU.

Nu, nu, puterea care stă 'nchisă 'n astă piatră
De-o alta se loveşte... O simt... De când veni
Pe căi necunoscute de mintea omenească,
Ce caută zădarnic in taină a vedea,
O soartă...

ROXANA.

Fericită... Ori nu? Ce soartă bună
Căzutu-ţi-a in parte, o soţul mieu iubit!
Din locurile cele pustii a' ţării tale
De-acolo dintre bàrbari...

ALEXANDRU.

O, nu, într'un palat
Crescuiu, supt ingrijirea acelei sfinte maice...

ROXANA.

Precum ţi-a fost trecutul, ajuns-ai suveran

Pe 'ntinderea întreagă a lumii pământene
Şi, zeu tu însuţi, mâna urmaşei lui Dariu
Cel Mare ţi se dete prin voia zeilor,
A celor drepţi şi singuri de fapt stăpânitori;
Dar tu spuneai de soartă ceva: că-ţi este aspră...

ALEXANDRU.

Nu zic aşa, ci numai că altfel mă simţesc.
Cum aş putea ca ţie, în limba care nu e
A mea şi-a ta, în limba acestor Greci ce sânt
Aşa o legătură trecând peste noroade,
Să spun ce nu-i în mine din ceia ce a fost...

ROXANA.

Vorbeşte, şi-orice lips'ai simţi, eu sânt în stare
S' adaug cu iubirea la cele ce-au rămas...

ALEXANDRU.

Iubirea nu-i în stare să schimbe firea noastră
Decât doar în ce este al nostru osebit,
Dar sfânta moştenire a celor morţi rămâne
Etern tot neschimbată... Mă 'ntrebi ce vreau să spun
De soartă? Iată. Voia ei cea poruncitoare
De orişice voinţă a mea m'a desbrăcat...

ROXANA.

Dar eu voinţa 'ntreagă să ţi-o închin sânt gata...

ALEXANDRU.

Nu-i vorba de-o voinţă de-aici de pe pământ:
A ta, oricât iubirea de mine o ar creşte,
Oricât ai vrea în mine viaţa să ţi-o pierzi,
E tot o jucărie în mâna zeilor,
Ce pot şi din eroul glorios să facă doar
O cârpă... Nu-i vre-o faptă de care să pot zice
Că e a mea... Când bine se face, e al lor
Tot meritul... Ce rare ori lucrul se întâmplă!

Iar, dacă fapte rele... O, iarăşi mă 'ngrozesc
Şi crudele vedenii îmi trec din nou în faţă,
Înlătură-le, farmec al regilor persani!
Da, ei sânt vinovaţii, nu eu, ajuns unealta
Atâta de supusă la ce îmi poruncesc
Puterile ascunse...

ROXANA.

Dar noi le ştim, şi ruga
E mijlocul prin care noi ni-i putem avea
Consilieri, tovarăşi şi-ajutători ai noştri.
De mult e ziua mare, şi chinul tău făcu
Ca zeii să rămâie lipsiţi de-acea ofrandă
De flori şi de miresme pe care-o datorim...
Altarele aşteaptă: îmbracă-te 'n veşmântul
De preot, şi cuvântul cel zilnic să nu l uiţi,
Căci chemi nenorocirea asupra casei noastre...

ALEXANDRU.

Să merg?.. Dar oastea care tot strig' asupra mea?
Priveşte-i: stau de pază acolo şi m'aşteaptă.
Voiu fi eu domn al lumii, cum spui şi cum mă simt
Cum insăşi biruinţa mea-mi dete dreptul, însă
Ceva ce nu se poate sfărma e între noi...
Roxană, o regină şi doamn' a vieţii mele,
De câte ori cu dânşii în cale mă 'ntâlnesc,
Plec ochii şi-mi-i frică —, o nu? —, dar ţi-o pot spune,
Aşa cum se cuvine s'o fac în orişice,
Ruşine mi-i...

ROXANA.

Ruşine, de ce? Ori vulturul
Ce zboară dintr'o culme în alta şi stăpân
Pe 'ntinderile toate i-i zborul àripii
Se 'ntoarce către cuibul în care s'a născut
Şi-i pare rău că poate tot cerul să-l cuprindă?

Viteaz ești, Alexandre, și mare, dar copil
Rămas-ai când cu gândul te 'ntorci la barbaria
Din care te 'nălțară atât de minunat
Puteri ce nu-și au locul in țara voastră mică...
Și, cum prin suferință deschis-ai inima
În fața celei care misterul nu-ți știa
Destul, de și simțirea iubirii mele poate
S'ajungă până 'n fundul acestui suflet mut, –
Spre-a smulge ce s'ascunde străin de mine-acolo,
Și eu mai am o taină să-ți spun...

ALEXANDRU.

O taină încă,
Pe lângă taina care de mult o simt și e
Adausă 'n atâta de marea suferință
Ce-o are orișicine ajunse-a fi străin?
Căci, oricâte cuvinte frumoase către mine
Le-ar spune-această gură pe care o sărut–,
Atât cât protocolul regal ingăduie,
Căci voi aveți o lege pe care nu o calc,
Ci mă supun acestor prescripții seculare –,
Eu simt că intre soțul și soața care-mi ești
Ceva ascuns de mine se tot amestecă.
Tu nu ai fost, Roxano, cu sufletul a mea...

ROXANA.

La noi, aceasta-i legea... Acei de jos și-aice
Pot fi in intregime supuși altei voinți,
Dar noi avem comoara bătrânei datine
În samă: peste dânsa să trecem nu-i iertat,
Și, da, în fiecare moment, ea e 'ntrebată.
Dar, dacă vrei să afli intregul adevăr,
Nu stau pe gânduri astăzi, când tu voiești să-l afli,
Să-ți fac mărturisirea...

ALEXANDRU.

O, ce ceas fericit!

ROXANA.

El poate să ajungă astfèl, dacă voința
Pe care de atâta timp încă n'o cunosc,
Va fi așa de tare, cum e iubirea noastră.
Eu nu pot, Alexandre, să fiu deplin' a ta
Atâta cât în tine stă vraja vieții tale!

ALEXANDRU.

O vrajă?... Dar întreagă ea este de la voi...

ROXANA.

Cât e de largă lumea, n'ajunge pentru lupta
Pe care-o poartă zeii ce pacea nu o vor,
Căci pacea lor se leagă de moartea unuia,
Pe care tot voința divină l-a răpus
Ca să rămâie toată victoria altòra.
E vraja ta și vraja ce apas' asupra mea,
Iar eu nu am puterea să mă desfac de dânsa.
Eu nu, căci stau pe locul menit voinții lor:
A zeilor ce nu sânt ai Persiei străbune,
Ci-a celor cari-odată aici au stăpânit.
Da, zeii fără moarte ce-s ai invinșilor.
Dar tu, tu poți cu aceia de-acasă să nu fii,
Să rupi cu legătura ce este piedeca
Iubirii așteptate de tine însuți și
De mine care rece m'apropiiu de acela
Ce l-am iubit și peste atâtea amintiri
Grozave, sângerate ce nu se dau uitate.
Da, frigul osebirii de lege e'ntre noi...

ALEXANDRU.

Și-atunci îmi cei... Ce mare e jertfa ce răsare
Acum ca o poruncă, și tu o poți plăti
Cu darul fără samăn de scump al inimii!

ROXANA.

O da, ți-o dau întreagă și veșnică-ți va fi
Păn' ce aceiași piatră supt ea ne va cuprinde!

ALEXANDRU.

Dar cine împotriva vrăjmașilor ar sta
Să apere pe-acela ce-a tot zvârlit în lume
A urilor nestinse sămânță? Cine, zi?

ROXANA.

Noi toți cari viața cu tine o vom duce,
Noi toți cari credința cinstit juratu-ți-am.
Nu-s Perșii neamul care să-și fi pierdut puterea;
Înfrângerile care prin tine s'au făcut
Din cer sânt hotărâte, și cei din cer acuma
Datori ar fi pe-acela ce crede doar în ei
Să-l apere de orice pornire dușmănoasă.

ALEXANDRU.

Crezi tu? Atunci așteaptă...
(strigă tare.)
Să vie, nu străjeri
Persani, ce nu pot rostul poruncii să 'nțeleagă
Și nu găsesc cuvântul cel bun pentru ostași,
Ci însuși credinciosul ce ușa mi-o păzește...
(către Roxana.)
Ciudat este acesta... E un Macedonean
Din prima oaste care avut-a îndrăzneala
Să'ncerce o ciocnire cu voi. Încredințat,
În apriga pornire spre mândra mea ispravă,
Că am cu mine zeii de-acasă și pe cei
Ai Greciei, la cari venind mă închinasem
La groapa lui Ahile cel iute de picior,
Hrănit de amintirea glorioasei Iliade,
Tot mă sfiam de soarta pe care-o înfruntăm,

Şi-atunci în încleştarea eroică simţit-am,
Aşa cum obiceiul la noi a fost de-a pururi,
Suprema datorie de-a fi în fruntea lor.
Eram îndată singur, şi 'n juru-mi roiu de dùşmani:
Puţin şi niciodată nu te-aş fi cunoscut...
O sabie asupră-mi sta viaţa să mi-o curme
Şi iată lângă mine de-odat' a răsărit
Un mic ostaş cu faţa supţire de femeie,
Eu am scăpat prin jertfa lui, de necunoscut.
Zăcut-a multă vreme de rana de la Issos.
L-am fost uitat, şi'n urmă cu mult, l-am întâlnit
Urmându-mă ca umbra-mi etern ocrotitoare,
Am dat poruncă aspră de a-l îndepărta,
Dar n'a fost cu putinţă. Se spune că Indienii
Socot că niciodată un suflet n'a perit,
Ci trece de la oameni la mutele-animale
Şi iar revine, doară cu ceia ce-a cules
Din lumea ce nu poate vorbi... E ca un câne...

Scena a III-a.

ACEIAŞI. GELLA *(în haine de ostaş.)*

ALEXANDRU.

Îl vezi, acesta este... *(către Gella)* Ascultă tu, de-acum
Şi până o poruncă nouă se va trimete,
Va fi oştirea 'ntreagă departe peste râu...

GELLA.

Tu pleci la alte lupte, o, doamne Alexandre?

ALEXANDRU.

Ce vreau, nu te priveşte. Dar, dacă ei socot
Că gândul mi-i de luptă, îi lasă în credinţa
Cu care de atâta timp ei se tot hrănesc.
Să nu mai văd pe-aicea dintr'înşii pe niciunul:

Sânt rituri consacrate ce nu se pot servi
Cât stau lângă altare cei ce nu cred în ele,
Şi eu dator sânt zeii de-aici să i recunosc
Deplin, ca soţ al celei ce-o vezi regina noastră,
Roxana, către care mi-i sufletul robit.
De ce taci? Se cuvine să spui: să ni trăiască!

GELLA *(tace)*.

El tace, căci privirea-ţi n'o poate îndura.
Speriat este ostaşul de-atâta măreţie.
El n'a văzut vre-odată atâta har divin
Cuprins într'o fiinţă ce din astă lume
(către Gella).
Destul, porunca este aceasta, şi atât!
(Face un semn cu mâna).

Scena a IV-a.

ALEXANDRU, ROXANA.

ROXANA.

Ce gând mă prigoneşte, venind aşa de-o dată!
Ai drept să spui: ostaşul frumos e, dar, ciudat,
Aş zice că într'însul e-un fel de duşmănie:
O simt că şi acuma apas' asupra mea...
Ca o ameninţare atotputernică.
Să-ţi cer o jertfă încă, o tu pe care-acum
Întreg îl am în suflet şi lui mă dau întreagă...

ALEXANDRU.

Roxana...

ROXANA.

Şi pe-acesta trimete-l peste râu...

ALEXANDRU *(cu îndoială).*

Nu ştiu ce ce agită în mine şi opreşte
Această hotărâre. Dar, fie, mă desfac
De ultima catenă de fier a patriei.
Roxana, eu în lume alt razim nu mai am,
Ci sânt al tău şi-al toate cele ce sânt a' tale.

ACTUL al V-lea

Palatul din Babilon.

Scena I-iu.

DOI PAZNICI.

PAZNICUL I.

Impărăţia noastră stă să se prăbuşească.

PAZNICUL II.

De ce? O oaste 'ntreagă stătea pe celalt ţerm.
A fost chemat' aici, de cine nu se ştie.
Ei vin cu vuiet mare, din trâmbiţe sunând:
Doresc să iea cetatea întreagă 'n stăpânire.
Noi nu sântem în stare a ne împotrivi.
E ceas de îndoială doar pentru noi, şi-atâta;
Cât despre 'mpărăţie, ei o vor apăra,
Căci azi al lor e totul, nu al lui Alexandru.
Se poartă generalii ca domni ai lor de când
Acel care e domnul cel drept în patu-i zace
Şi nu se ştie ceasul când viaţa-şi va sfârşi.

PAZNICUL I.

Eu zic: Împărăţia e să se prăbuşească.
Ea nu se ţine doară cu sila de ostaşi,
Cu-atât mai mult cu sila celor veniţi de-aiurea.
Sânt datine de care-i legat misterios

Orice se afl' aice: și oameni ca și lucruri.
Culege vor aceia ce noi am adunat
Din vremuri neștiute și până 'n clipa asta.
Vor sta 'n palate ca în colibele ce-aveau
Acasă, și 'n beție-și vor duce ziua toată.
Ni va suna de urlet sfințitul gineceu,
Și-aceste mândre fete li-or fi batjocură...
Da, da, să știi, aceasta e soarta tuturor:
Rușine și robie, dar mai presus de toate
Grozava pângărire a tot ce-am adorat...
Ascultă: e văzduhul sfărmat de strigăte...

PAZNICUL II.

Ce vor mai mult? Nu este orașu 'n voia lor?

PAZNICUL I.

Ce vor? Dar poate-un bàrbar să știe ce voiește?
Pe dânsul îl îmbată ce strigă, și atât.
De-i dai ce i se pare c'a fost cerut, degeaba-i:
Va cere și aceia ce însuși a ràspins,
Căci oameni fără lege ca ei sânt pe-o schimbare.
Când știu că e un ordin, cu ei mai poți lucra,
Dar, când porunca moare pe buzele lui arse...

PAZNICUL II.

E bòlnav într'atâta, crezi tu? Ar fi grozav!

PAZNICUL I.

Nu-i bòlnav cum se zice de altul dintre oameni.
Căci boală, sănătate nu i se potrivesc.
E altceva: dintr'însul se duce vlaga vĭeții.
Ca apa care seacă 'n pustiul blăstămat,
Nu doară că o suge prin raza-i soarele,
Ci findcă din adâncul lor dèmonii și-o ieau

Ca să nu se păstreze puterea de rodire...
Aşa, aşa se duce: il vezi cum piere 'ncet...

PAZNICUL II.

Dar şi 'n trecuta noapte făcea să tremure
Pe toţi cu acel strigăt grozav ce-a scos urlând:
În friguri zbuciumate întreg se clatină,
Şi une ori nu vede un om în faţa lui
Să nu simţească pofta asupră-i să se-arunce...

PAZNICUL I.

Aşa-i când în putere de dèmoni ai ajuns
Şi nu mai e scăpare de supt hidoasa vrajă.
Cu cât mai mult îi scade viaţa, cu atât
Mai tare urlă 'ntr'însul cel care-l stăpâneşte
In clipa ceia... Straşnic e chinul ce-a impus
Cui a căzut în mâna distrugătorilor...

PAZNICUL II.

Dar nu-i o săptămână de când a apărut
Frumos şi tare 'n faţa străjerilor. Cu sete
Căta către pustiul în care oastea-i sta
Şi nu voia spre dânsa din nou să se îndrepte,
De şi privia 'ntr'acolo cu ochi 'nlăcrămaţi
Şi 'ntr'asta-i o durere adâncă pentru dânsul.

PAZNICUL I.

Roxana sta alături şi ea se străduia
Să 'mpiedece aceia ce el doria din suflet...

PAZNICUL II.

Vezi şi aceasta este ce-l duce spre mormânt...
Da, Perşi fiind, se cade să spunem că e bine
Când ţara noastră veche învinge ţara lui,

Dar, peste zeu, rămâne şi el un om ca noi,
Şi spre ai săi se trage, spre-aceia de acasă...

PAZNICUL I.

Da, spre mormânt se duce... Il chiamă regii vechi
Nu-l chiamă spre pedeapsă, ci ca o răsplătire.
Eroul nu se cade aici a dăinui
Când fapta lui făcută-i și nu mai e nevoie
Odată ce voinţa divină prinse trup,
Ca forţa uriaşă să 'ncurce oamenii:
Ea însăşi este chinul ce-l sfăşie pe el.
Că-l chiamă în adâncul pământului, e sigur.
Tu ştii ce de puţină vreme i s'a 'ntâmplat?

PAZNICUL II.

Vorbiră zei 'n visuri? Vedenii se iviră?
Aceasta este calea prin care cei meniţi
Să moară-și află soarta ce stă să li sosească.

PAZNICUL I.

O nu, pe altă cale osânda-i s'a rostit.
Mergea la vânătoare pe malul Tigrului.
O strajă numeroasă era în jurul său.
Ştii tu cu câtă poftă acel ce nu mai poate
Să verse în războaie un sânge omenesc
S'aruncă să ucidă tot felul de jigănii.
Ca fulgerul pe calul de luptă el trecea.
Și ni-a pornit atuncea din fundul zărilor
Un vânt uscat, de care câmpia se frigea,
Un vânt de nimicire şi de pustietate.
Purta în ziua ceia tiara de monarh,
Căci haina lui de-acasă de mult a părăsit-o.

PAZNICUL II.

Roxana i-a cerut-o, şi el i s'a supus.
Aşa cum e 'ntre dânşii o sacră învoială.

O ştim cu toţii. Fapta e doar spre cinstea ei,
A singurei ce are un drept de stăpânire,
Şi-a noastră...

PAZNICUL I.

Însă între un om şi haina ce
O poartă de acasă, rămâne legătura,
Şi 'n ea e o putere, iar, dacă te îmbraci,
Din falǎ ori din silă, căci nu e osebire,
În haina ce nu-i dată s'o porţi şi tu, atunci,
Ea nu duce cu dânsa putere de-o potrivă...

PAZNICUL II.

Dar te-am oprit, povestea când stai să ţi-o sfârşeşti.

PAZNICUL I.

Şi-aşa, când vânătoarea era în toiu, furtuna
Veni şi de pe capul lui cel înfierbântat
Fură tiara...

PAZNICUL II.

Semnul e rău. Aşa se 'ntâmplă,
Cum scrie 'n cartea veche a domnilor de-aici,
De câte ori o moarte de rege e să fie...
O spun bătrânii cari aşa au apucat...

PAZNICUL I.

Ce spun bătrânii nouă ni e de 'nvăţătură...
Dar semnul e mai sigur şi prin ce a urmat...
Tiara lui se duse pe-aripa vântului,
Nu ca o jucărie ce zboară prin văzduh,
Ci ca un glonţ pe care ţintaşul îl îndreaptă
Cu sigura lui artă acolo unde vrea,
Mânată de furtuna aceia neînvinsă,

S'a dus spre cimitirul bătrânilor monarhi
Acolo unde osul lor sfânt se sfarmă 'n ţernă
Şi ultima din pietre o a încununat.

PAZNICUL II.

Sinistră prevestire! Îl chiamă Dariu însuşi...

PAZNICUL I.

Îl chiamă el... S'o credem... Nu-l lasă pe pământ...

PAZNICUL II.

Şi-atunci Roxana?..

PAZNICUL I.

Cine ştie ce o aşteaptă?
Auzi din nou cum strigă ostaşii lui cei vechi.
Nu e nicio putere ca să-i mai stăpânească.
Mâni ei vor fi aice stăpânii...

PAZNICUL II.

Vai de noi!
De toată lumea asta ce-o să li-ajungă pradă!

PAZNICUL I.

Un zgomot înlăuntru... Prietene 'ndărăt!

Scena a II-a.

ROXANA *(înspăimântată)*. O PRIETENĂ.

PRIETENA.

Opreşte-te, regină, din fuga 'nspăimântată!
Grozav e cel de care voinţa-ţi te-a legat:
Nimic din frumuseţa asemenea cu zeii,

Din chipul lui Apollon elenicul in el...
M'am speriat eu însumi văzând cum se trudeşte
De moarte, şi aceiaşi pornire m'a cuprins
Să nu mai stau o clipă în faţa agoniei...
Aveam tot dreptul... Mie îmi e doar un străin
Şi până ieri un dùşman... Muri logodnicul
De sabia acestor năvalnici vagabonzi...
Dar mila mă cuprinse de cel fără de rude,
A cărui mamă este departe 'n ţara ei
Şi cei mai buni prieteni nu stau pe lângă dânsul,
Şi-aş fi rămas, ca 'n chinul ce-l zbuciumă să vărs
Pe buzele-i uscate un strop de alinare...

ROXANA.

O, nu-mi vorbi... Icoana de spaimă o am
Tot ameninţătoare în faţa ochilor.
O, nu e Alexandru pe care l-am iubit.
Au pus in loc pe altul: de el îmi este frică...
Ce frică, zei! Spre buna lumină du-mă tu...
Mi-e sufletul în prada acestui întunerec
Al bolii şi al morţii, şi nu-l pot suferi...
Grozav e ce se zbate în sufletu-mi acuma...

PRIETENA.

Dar, ca şi la aceia din cari a venit
Acest om ca să strice întreag' alcătuirea
A monarhiei noastre de-atâtea mii de ani
Şi să sfârşească àstfel prin voia zeilor,
O datorie este mai mare ca orice
Ni-aduce tulburare în gânduri şi în inimi:
Prin taina nunţii sacre te-ai întovărăşit
Cu el şi până 'n clipa din urm' a vieţii sale
Datoare eşti alături de dânsul să rămâi.
Întoarce-te, Roxană, auzi-l cum te chiamă
In urletul durerii supreme... Poţi fugi

Când glasul suferinții cu-atâta desperare
Reclamă pe aceia ce este trup al lui
Și suflet impreună cu-al lui nemernic suflet!

ROXANA.

Nu, nu, tu nu știi legea de care eu mă țin,
Fiind coborâtoarea strămoșului Hystaspe.
Tu ești Babiloneană și v'ați obișnuit
Durerea omenească măsură să vă fie.
Vă chiamă, și spre dânsa îndată alergați.
Frumoasă este mila de oameni ce te face
Să-mi dai un sfat pe care eu nu ți-l pot urma.
La noi, Persanii, alta e prima datorie,
Și mai ales la ceia ce sânt din neam regal:

(apăsat și solemn.)

Să fim curați, iar moartea-i un act profan și spurcat
Plecăm cu sfântă groază, fugari din calea lui.
De este un părinte, un frate ori chiar fiul,
De este soțul care ales de noi a fost,
Același lucru este; aceiași pângărire
Ni e impiedecată prin sacre rânduieli.
Sfânt este doar mormântul, nu patul chinului
Din urmă 'n care zeii cei răi s'au adunat
Și fac să se coboare atâta suferință
Cât este de nevoie păcatele-a spăla...
De *ei* mă tem... Osânda nu pot s'o ieau asupră-mi.
Eram o credincioasă a legii părintești,
N'a fost zi la altare să nu-mi aduc eu ruga,
Le-am coperit cucernic cu proaspetele flori,
Păstrat-am fecioria mea astfel, fără pată:
De ce să mi se ceară cu ce datoare nu-s?
Cu zeul Alexandru eu doar am fost unită
Și omul Alexandru, murind, nu-i soțul mieu...
Zadarnic se încearcă acum și preoții...

Scena a II-a.

PREOŢII *(sosesc).*

PRIMUL PREOT.

Crezi tu că pentru-acesta noi ne-am putea ruga?
E prin căsătorie de sigur domnul nostru
Şi datoria este să-i stăm într'ajutor,
Dar, vai, cu câte lacrimi plătit-am fapta care
L-a pus aici in scaun spre a ne cârmui
Oricum, cu alte rosturi decât sânt ale noastre.

AL DOILEA PREOT.

În legea nostră nu e nimica prevăzut
În ceia ce priveşte şi neam şi patrie.
Şi, de ar fi să fie aşa, oare sântem
Legaţi de dinastia persană? Nu e oare
Şi 'ntr'însa cucerire şi silă peste noi?
Ori poate ea învie moşia noastră veche
Şi oameni de un sânge cu noi ne cârmuiesc?
Aşa-i că nu? Şi totuşi noi i-am primit, şi, àstfel,
Stau două legi alături: a noastră, din străbuni,
Şi-a lor, ce se închină doar soarelui, şi-atâta:
O rugă către raza lui sacră 'n zori de zi,
Pe când ni-i sfânt întregul cer după datină.
Acesta care moare aici, şi-a părăsit
Religia-i întreagă şi ni-a adus ofrande
De vite şi mirezme in fiecare zi.
De ce in suferinţa lui cea făr' de păreche
Noi l-am uita, când însăşi soţia lui o vezi
Cum pleacă de la dânsul, cu frica ei persană
De tot ce-i întunerec şi moarte prin dureri?

ÎNTÂIUL PREOT.

Să facem deci o slujbă de singură 'ncercare.

Dar, zeii din pustie de-și cată prada lor,
Nu este o putere pe lume să-i gonească.
Ferească-ne de ura lor zeii noștri buni,
Din mila căror viața ni este hărăzită!...

(Incepe rugăciunea.)

Mardùc, zeu vechiu prin care țăriile se țin
Și care porți pe umeri a lumii sarcină,
Tu care in luceferi lucești și orice stea
Se prinde în cununa divinității tale,
Tu care din nomolul de lut ne-ai înălțat
Ostaș cu lanța de-aur, ce birui șarpele
Ce 'n trupuri se ascunde și suge vlaga lor,
Victorios protivnic al celor nevăzute,
Al urilor zăcute și-al crudei răsbunări,
Răspânditor de raze și de-orice mângâiere,
Tu care dai oricărui căit iertarea ta,
Desființezi păcatul ce a căzut asupră-i,
Și-l faci iar alb să fie curat, neprihănit,
Îndură-te de omul ce zace 'n astă Curte
Străină, unde nimeni nu stă în jurul lui.
A fost viteaz și mândru: o lume-i sta 'n genunche,
La semnul lui mulțimea ostașilor zbura
La luptă cu credința in sigura ispravă:
N'a fost un om in stare să frângă voia lui.
În el o întrupare a voastr'am cunoscut-o:
A zeilor spre cari acuma ne rugăm.
Dar au venit de-odată puteri intunecate,
Au rupt in el voința cea tare de-a trăi.
O taină fioroasă acuma-l stăpânește
Și niciun vraciu nu poate un leac a-i dărui.
De el atârnă însă intreaga dăinuire
A 'mpărăției care la el a fost trecut,
De sigur tot prin voia ta cea nebiruită:
De moare el, deșertul trimete hoții lui
Și 'n praf se vor preface și temple și palate,
Ai săi, Macedonenii, așteapt' atâta spre

A smulge şi puţinul ce-am mai putut s'ascundem
De pofta nesfârşită a lor, până acum...
De el atârnă toate, şi cinstea voastră însăşi,
Căci cine la altare vi s'a mai inchina,
Când şi el se va duce la câmpul gropilor
Regale unde-l chiamă ai lui înaintaşi?..

AL DOILEA PREOT.

Îl scapă deci, o doamne, şi dă-ni-l iar puternic
Ca să ne stăpânească supt ocrotirea sa,
Căci nu se află altul asemenea cu dânsul,
În mândra conştiinţă de rostul său măreţ
Şi nici in vitejie, nici în evlavie.

ÎNTÂIUL PREOT.

Iar tu, Baal, al cărui nume s'a dăruit
Cetăţii minunate ce-altar iţi este ţie
Şi glorie acestui popor babilonian,
Legat pentru vecie de sacra-ţi glorie,
Tu cel ce faci din piatră şi lut lăcaş de zei
Primind în el pe ceia ce-ţi sânt supuşi doar ţie,
Şi 'ngădui în palate pe domnii de pământ
Ce nu-s decât o umbră a măreţiei tale,
Tu, ctitorul cel mare şi veşnic, ce ridici
Şi zidurile rupte de duşmani şi de vreme,
Fă iarăşi să se simtă că eşti ocrotitor
În locul ce iţi este lăcaşul dăinuirii.
Împiedecă s'ajungă cenuşă şi moluz
Aceste 'nalte turnuri, aceste săli bogate,
Şi-atâta bogăţie ce-aici s'a adunat.
Comoara lor se cere a fi adăugită
De regi cu coborârea dreaptă din cei bătrâni,
La cari prin Roxana s'adauge acesta
Ce duce cu duşmanii zei lupta lui cea grea
Şi nu poate el singur să aibă biruinţa...

AL DOILEA PREOT.

Și voi, toți cei ce ruga noastră n'o ați răspins
Din zi în zi, de-a lungul atâtor secole,
Veniți și voi în sprijin și-arìpile 'ntinzând
Asupra celui care cu moartea se frământă,
Îl faceți să înfrângă puterile drăcești...
(Se aude din cămara lui Alexandru un mare strigăt.)

PREOTUL ÎNTÀIU.

Ce glas! In el nu este o binecuvântare
Cum am cerut-o...

PREOTUL AL DOILEA.

Nu e decât durerea lui...

PREOTUL ÎNTÀIU.

Dar el nu e in stare să scoat' astfel de strigăt
De care tot palatul acuma răsună,
Și 'n care se îmbracă mânia zeilor
Spre cari nicio cale nu o putem afla...
Auzi, din nou se 'nalță spre noi același blăstăm...
E vremea ca, pe dèmoni mânându-i înapoi,
Cu mâna ridicată spre cerul ocrotirii
Divine, noi spre templu să mergem spre-a spăla
Tot ce-a putut să treacă profan asupra noastră...
(Preoții se retrag grăbit.)

Scena a III-a.

STRÀJERII.

PRIMUL STRÀJER.

Se duc... Cu ei speranța din urmă a perit...
Avem doar datoria să ni păzim regina

Într'însa se cuprinde de-acum Imperiul tot...
Și mai ales de jafuri noi să-i ferim palatul!
(Pausă.)
Să fie oare ceasul din urmă, căci aud,
Pe când se plânge 'nuntru durerea părăsită,
Picioare ce se 'ndreaptă grăbite către noi.
Tu ține-ți lanța gata și sprijine-te 'n ușă.
Eu chem să se adune ostași spre a păzi
Comorile ce veacuri aici le adunară...

Scena a IV-a.

ACEIAȘI, GELLA.

STRĂJERUL II.

Oricine-ai fi, oprește-ți un pas nesocotit.
Aici se-ascunde taina măririlor divine
Și-oricine îndrăznește să între-i fulgerat:
Pe patu-i de durere se stinge Alexandru...

GELLA.

Dar sânt doar o femeie și-l caut chiar pe el...

STRĂJERUL I.

Femeie?.. Nu-i femeie să poat' aici pătrunde.
Decât dacă Roxana prietenă și-o iea,
Iar tu, după veșmântu-ți pari o Macedoneană.

STRĂJERUL II *(împăciuitor)*.

Acuma ni-i palatul de moarte profanat.
Ea nu vine cu arma și nici cu vre-o jignire
Spre cel ce nu mai are prieten pe pământ,
Când zeii cei sălbateci îl zbuciumă în chinuri.
De ce n'ar fi, de milă măcar, să 'ngăduim

Ca ea să-i ducă poate o veste neştiută,
Ce i-ar închide ochii, o clipă 'nseninaţi?
(Către Gella.)
Ascultă tu, acolo e însuşi Alexandru.
Perdeaua dă-o 'n lături, el ţi s'a 'nfăţişa
Astfèl cum poate boala să-i mai îngăduie.
De-aduci cu tine-o vorbă mai bună, poţi s'o spui,
Iar noi din depărtare vom fi străjeri şi marturi.
(Se retrag.)

Scena a V-a.

GELLA, ALEXANDRU.

(Gella înaintează în genunchi spre Alexandru, întins în patul de suferinţă).

O doamne-al ţării mele, de ce ne părăseşti?
De ce 'n străine locuri te dai peirii pradă?
De ce nu vii în mijloc de oaste să învii
Ca 'n zilele măririi şi-a' biruinţilor?
De ce rămâi în mâna acelor ce-au furat
Poporului cu care făcuşi minunile
Pe cel ce către slava eternă ne-ai suit?
(Tăcere.)
Aştept cuvântul care-ar aduce mângâiere...
N'auzi? Aşa de iute puterea ţi-o au luat
Cu vrăjile în care trăim de-atâta vreme?
Cu inima-ţi plecat-a Roxana, părăsind
Chemarea ce oricare femeie din mulţime
O are către-acela ce este soţul ei?
(Aceiaşi tăcere.)
Ascultă-m' Alexandre, îndură-te şi-ascultă!
Nu-i graiul ce se 'ndreaptă spre tine asprul glas
Al celor ce de-atâta timp se tot plâng de tine
Că i-ai urât cu totul şi i-ai îndepărtat

Cu-atâta nesimţire, ca să te dai ca pradă
Acelor cari astăzi pustiu te-au părăsit
Aice, în palatul ce-aşteaptă jaf şi moarte...
Ascultă-mă! În lupte adesea m'ai găsit:
Ţi-am stat doar înainte în ceasurile grele,
Ceream asupră-mi moartea spre a te ocroti.
Aici în piept am rana ce-a fost menită ţie...
Credeai că e un tânăr ostaş înebunit
De-atâta vitejie ce 'n tine se 'ntrupase.
Ci nu, între ostaşii bărbaţi, te-am urmărit
Eu ceia ce acasă o crezi: roaba cea veche,
— Căci roabe noi destule de mult ţi-ai câştigat —,
Nu a mărimii tale de domn, căci liberă
Şi din regească viţă şi eu mă trag, ci doar
Prin inima 'nchinată cu dor ţie, o sclavă
Cu tot ce se cuprinde într'însa iubitor.
Te chiamă Gella, care o ştii tu, Alexandre.

ALEXANDRU *(pierdut).*

Da, Gella... Sună fluier de stână sus în munţi
Şi oile s'adună... Fugiţi, o zei ai morţii!..
Nu vreţi? Nu vreţi? O clipă mai daţi-mi să aud
Vorbind aşa cum graiul la noi acasă sună...
Vin turmele de vale... Şi cânii latră scurt
Să dea înştiinţare acelor ce aşteaptă
Şi peste tot se 'ntinde ca un descântec sfânt.
Într'un cerdac cu scoarţe de preţ stă Olimpiada...
Avu un fiu, şi-acela-i departe... Nu sânt eu!..
Pe mine răsbunarea acestor zei mă ţine...
Am fost doar Alexandru, — o, prea mult pentru ei...
Acum mi se arată toată nimicnicia...

(Pausă.)

Apropie-te, ochii miei nu mai pot vedea
Decât doar umbre care prin aier lunecă...

(Pausă.)

Şi zici că tu eşti Gella?.. Cum nu te-am cunoscut
Din vreme, ca să caut la tine ajutorul?
Acuma mor... Sânt zeii de-aici ce mă ucid..
Osânda lor din lumea aceasta mă goneşte.

GELLA *(energic).*

O, nu, ci te rechiamă cei cari i-ai uitat:
Ei te iubesc: de-aceia ei nu pot să te ierte.

ALEXANDRU *(tot mai stâns).*

Aud cântări de moarte ce cresc in jurul mieu.
De sânt ei, magii cari prohodul mi-l încearcă,
Nu vreau s'aud un sunet străin... Eu nu-s al lor...
Tu mă desleagă, Gello, de ce-am jurat odată.
Al vostru sânt şi-acuma, o, zeii miei cei vechi!
Să-mi cânte 'n clipa 'n care eu mă desfac, o doină..

GELLA *(începe doina.)*

ALEXANDRU *(sfârşind.)*

Aşa, aşa... Ce bine-i in pace să adorm
Cu ei, cu tine, Gello, şi-acum — cu mine insumi!

TABLA ACTELOR

Aşezământul tipografic
„Datina Românească"
Vălenii-de-Munte
(Prahova)

15 lei